

مار گزیدگی و عقرب گزیدگی

در کشور ایران بخاطر اقلیم گرم در بیشتر روزهای سال امکان مارگزیدگی و عقرب گزیدگی وجود دارد. شاید برای شما این سوال پیش آمده باشد که اگر دچار نیش گزیدگی از جانب هر کدام از این حیوانات شوید چه باید بکنید؟

بر اساس آمارهای سازمان بهداشت جهانی، سالانه بالغ بر ۱،۸ میلیون مورد مارگزیدگی در سراسر جهان گزارش می‌شود که بین ۲۰ تا ۹۰ هزار نفر نیز بر اثر مارگزیدگی جان خود را از دست می‌دهند.

مارگزیدگی توسط مارهای سمی بسیار نادر است، با این حال، در صورت بروز چنین مواردی، فرد مصدوم نیاز به فوریت‌های پزشکی دارد. حتی نیش یک مار غیر سمی هم می‌تواند خطرناک باشد و منجر به یک واکنش آلرژیک یا عفونت شود.

مارگزیدگی می‌تواند علائم مختلفی از جمله درد موضعی و تورم، تشنج، حالت تهوع و حتی فلج‌شدگی را در پی داشته باشد. اقدامات و مراقبت‌های فوری که در مواجهه با مارگزیدگی می‌توانید انجام دهید شامل تمیز کردن محل گزش و زخم، حفظ آرامش و بی‌حرکت نگه داشتن ناحیه گزش است. با این حال، ضروری است که فرد مصدوم بلافاصله به نزدیک‌ترین مرکز فوریت‌های پزشکی رسانده شود. در صورت مراجعه به موقع به فوریت‌های پزشکی، وضعیت درمان و بهبودی خوب است.

مارهای زنگی به راحتی قابل شناسایی هستند. مارهای زنگی در انتهای دم خود حلقه‌هایی دارند که در صورت احساس خطر شروع به تکان خوردن می‌کند. صدایی که از طریق این ارتعاش به وجود می‌آید، شبیه به زنگ یا زنگوله است و می‌تواند برای شما هشدار برای عقب‌نشینی و دور شدن از محل باشد.

برای تشخیص مارگزیدگی، به علائم عمومی زیر توجه کنید:

دو سوراخ یا زخم

ورم و قرمزی در محل گزش و زخم

درد در ناحیه گزش

مشکل تنفسی

استفراغ و حالت تهوع

تاری دید

تعریق و ترشح بزاق

بی‌حسی در صورت و اندام‌ها

علائم بیماری

علائم زیر پس از مارگزیدگی توسط مار زنگی بروز پیدا می کنند:

درد شدید

افتادگی پلک ها

افت فشار خون

عطش

خستگی یا ضعف عضلانی

توصیه‌های مهمی برای زمان مواجهه با مارگزیدگی وجود دارد که باید به دقت رعایت کنید.

ابتدا بلافاصله با مرکز فوریت‌های پزشکی تماس بگیرید.
ساعت و زمان دقیق مارگزیدگی را به خاطر بسپارید.

خون‌سردی خود را حفظ کرده و سعی کنید تا جای ممکن بی‌حرکت باقی بمانید، زیرا حرکت موجب تسریع در پخش زهر در بدن می‌شود.
لباس‌های تنگ یا زیورآلات را در بیاورید، زیرا احتمال تورم در ناحیه گزش وجود دارد.

اجازه ندهید فرد مصدوم راه برود. مصدوم را با خودرو به محل درمان برسانید.

پس از مارگزیدگی، وقت خود را با گشتن یا شکار مار تلف نکنید. اما در صورت امکان از مار عکس بگیرید.

در گذشته توصیه‌ها و نکاتی بودند که پس از مارگزیدگی به کار می‌رفتند. اما این موارد امروزه کاملاً منسوخ شده‌اند. این موارد در اغلب موارد نه تنها مفید نیستند، بلکه حتی مضر نیز هستند. برخی از کارها که نباید انجام شوند عبارتند از:

- از رگ‌بند یا شریان‌بند استفاده نکنید.
- به هیچ وجه محل گزش را با چاقو نبرید.
- از کمپرس سرد روی محل گزش استفاده نکنید.
- هیچ دارویی را به فرد مصدوم ندهید، مگر با صلاح دید پزشک
- محل گزش را بالاتر از قلب فرد مصدوم نگه ندارید.
- سعی نکنید که زهر را با دهان بمکید.
- از دستگاه یا سایر مکش استفاده نکنید. در گذشته از این وسایل استفاده می‌شد، اما اکنون، استفاده از این دستگاه‌ها به دلیل زیان‌آور بودن اصلاً توصیه نمی‌شوند.

درمان مارگزیدگی

مهمترین کاری که باید پس از مارگزیدگی انجام دهید، مراجعه فوری به فوریت‌های پزشکی است. پزشک با بررسی و معاینه فرد مصدوم، می‌تواند از روش‌های مختلف برای درمان استفاده کند.

در برخی موارد، مارگزیدگی خطر جانی برای فرد ندارد. میزان خطر مارگزیدگی به محل گزش، سن و وضعیت سلامتی فرد بستگی دارد. در صورتی که مارگزیدگی جدی نباشد، پزشک پس از تمیز کردن محل گزش، واکسن کزاز را به فرد مصدوم تزریق می‌کند. اما چنانچه، وضعیت خطرناک باشد، پزشک ممکن است که از پادزهر استفاده کند.

پادزهر از زهر مار گرفته شده و پس از مارگزیدگی به فرد مصدوم تزریق می‌شود. پادزهر هر چه زودتر به بیمار تزریق شود، اثرگذاری بهتری دارد.

وضعیت درمان شخص پس از مارگزیدگی بسیار متغیر است. در موارد

مارگزیدگی به وسیله مارهای غیر سمی، در صورتی که محل گزش و زخم تمیز

و درمان سریع انجام گیرد، وضعیت درمان درمان فرد، بسیار خوب خواهد بود.

در موارد مارگزیدگی به وسیله مارهای سمی نیز در صورتی که فرد فوراً پس از

گزش به فوریت‌های پزشکی رسانده شود، وضعیت درمان خوب است. با این

حال، افراد بالغ با وضعیت سلامتی خوب با مارگزیدگی‌های کم عمق، نسبت به

کودکان و افرادی که دستگاه ایمنی ضعیفی دارند، وضعیت درمانی بهتری دارند.

کمکهای اولیه

در ابتدا پس از ارزیابی محل حادثه و استفاده از لباس و کفش مناسب جهت جلوگیری از مارگزیدگی ، مصدوم را از محل حادثه دور کنید . اکثر گزیدگی ها در ناحیه دست و پاها اتفاق می افتد . بنابراین توصیه می شود با استفاده از پارچه یا باندی که حدود ۴ تا ۵ سانتی متر عرض داشته باشد ، بالا و پایین محل گزیدگی را ببندید ، که البته این کار باید با رعایت اصول انجام شود . باند یا پارچه را طوری ببندید که یک انگشت براحتی از زیر آن عبور کند و مانع مصدود شدن خون سرخرگی نشود .

توجه : در صورتی که محل گزش در نزدیکی مفاصل است ، از قرار دادن نوار در دو سمت مفصل خودداری کنید و نوار مورد نظر را فقط در بالای زخم ببندید .

انتهای زخمی را پایین تر یا هم سطح قلب قرار دهید . زیور آلات ، ساعت یا لباس های تنگ را از اندام گزیده شده خارج کنید .

در صورت در اختیار داشتن محلول آنتی سپتیک یا صابون سطح زخم را با آن شستشو دهید

تشخیص عقرب زدگی

در ابتدا مهم است که تشخیص عقرب گزیدگی فرد آسیب دیده درست باشد و فرد توسط حشره های دیگر گزیده نشده باشد چرا که تاخیر در تشخیص و اقدام مناسب ممکن است باعث عوارض خطرناکی برای فرد آسیب دیده شود. به طور کل ممکن است عقرب گزیدگی بر مبنای موارد زیر باشد:

محل زندگی بیمار از نظر وجود عقرب

فصل سال

پیدا کردن عقرب در محل

علائم موضعی و عمومی

عوارض موضعی و عمومی

علائم و عوارض ناشی از عقرب‌گزیدگی

اکثر موارد عقرب‌گزیدگی منجر به علائم و نشانه‌های موضعی مانند گرمی و درد در محل گزش می‌شود. علائم شدید ممکن است که موجب تورم یا قرمزی در محل گزش شود.

همچنین افرادی که قبلاً تجربه عقرب‌گزیدگی را داشته‌اند، ممکن است واکنش آلرژیکی به گزش بعدی داشته باشند. در برخی موارد، عقرب‌گزیدگی می‌تواند منجر به عارضه‌ای به نام «آنافیلاکسی» شود که به صورت بالقوه تهدید کننده زندگی است و می‌تواند علائم و نشانه‌هایی از جمله مشکلات تنفسی، کهیر، حالت تهوع و استفراغ داشته باشد.

علائم گزش عقرب عبارتند از:

درد شدید

سوزن سوزن و مور مور شدن در اطراف محل گزش
تورم در اطراف محل گزش
علائم مربوط به به اثرات گسترده زهر عقرب نیز عبارتند از:
مشکلات تنفسی

سفتی عضلات و پرش و بی‌قراری در اندام‌ها
حرکات غیرمعمول گردن، سر و چشم
ترشح بزاق

تعریق حالت تهوع و استفراغ
فشار خون بالا و تپش قلب نامنظم و سریع
گریه بی‌دلیل، بی‌احساسی و تحریک‌پذیری

اقدامات اولیه

عضو آسیب دیده را تا حد امکان در معرض تابش مستقیم افتاب قرار ندهید

بستن بالای محل گزش با هدف تاخیر در جذب سم در شرایطی خاص مجاز است. اگر

محل عقرب گزیدگی در دست یا پا باشد باید کمی بالاتر از محل نیش (حدود ۳-۵ سانتی

متر) بسته شود. به طوری که باعث قطع نبض در نقاط انتهایی اندام مبتلا نشود

فشار دادن سریع اطراف موضع عقرب گزیده جهت خروج زهر بلافاصله پس از گزش تا

حدودی موثر است

درمان عقرب گزیدگی

عوامل موثر در درمان عقرب گزیدگی

نوع عقرب

زمان نیش زدن عقرب (شب یا روز)

محل نیش

سن بیمار

زمان طول کشیده تا رساندن بیمار به بیمارستان

وجود علائم سیستمیک

می توان درمان مسمومیت با سم عقرب را با در نظر گرفتن موارد ذکر شده و نوع عقرب بر مبنای درمان موضعی و درمان سیستمیک انجام داد

درمان عقرب گزیدگی پیش بیمارستانی

انتقال سریع به نزدیک ترین مرکز درمانی که امکان تزریق پادزهر در آن جا وجود داشته باشد باید در الویت باشد.

در حوزه اورژانس پیش بیمارستانی برای بالغینی که دچار همولیز شده اند یک لیتر نرمال سالین در یک ساعت اول تا رسیدن به مرکز درمانی تزریق شود. (با دستور پزشک و با رعایت توجهات در بیماران مسن و قلبی)

در صورتی که بیمار دچار تشنج شود دیازپام و در صورت ادامه تشنج فنوباربیتال استفاده شود

در صورتی که بیمار دچار همولیز شدید شود یا علائم ابتلای سیستم عصبی-مرکزی و اختلال گردش خون پیدا کند، تجویز کورتیکو استروئید توصیه می شود. می توان ابتدا از دگزامتازون با دستور پزشک مشاور استفاده کرد.

در صورتیکه بیمار دچار تهوع و استفراغ شود می توان با دستور پزشک اوندانسترون تجویز کرد

پارچه ای را با اب نمک یا سرکه یا الکل طبی یا ادکلن اغشته نمایید به طوری که پارچه خیس شود و بر محلی که نیش عقرب فرو رفته بگذارید. درد ساکت می شود و این عمل را باید سه مرتبه انجام دهید. می توانید هسته تمر هندی را از وسط دو نیم کنید و روی داخلی آن را که به هم چسبیده بود را تر کنید و به موضع عقرب گزیدگی بچسبانید. انقدر خواهد چسبید تا زهر را از بدن به هسته منتقل گردد و بعد خود آهسته خواهد افتاد و از موضع جدا می شود. به شخصی که عقرب او را گزیده یک کیلو شیر بخورانید. اگر درد شدت داشت مقداری شیر در ظرف بزرگی ریخته و موضع عقرب گزیدگی را در شیر فرو ببرید. پس از آن که شیر زرد شد زهر را به خود جذب نموده و شیر زرد را دور بریزید زیرا مسموم است

در صورت نیاز به هر گونه مشاوره ای می توانید از ساعت ۸-۱۳ با کارشناس
کلینیک پرستاری آموزش سلامت
بیمارستان فوق تخصصی دکتر علی شریعتی تماس بگیرید.

شماره تلفن کلینیک پرستاری آموزش سلامت: ۳۵۰۶۲۱۶۱